

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

I. ÚS 217/2013-33

Ústavný súd Slovenskej republiky na neverejnom zasadnutí 5. februára 2014 v senáte zloženom z predsedu Milana Ľalíka a zo sudcov Petra Brňáka a Marianny Mochnáčovej prerokoval prijatú sťažnosť Š. G., zastúpeného advokátom JUDr. Jánom Legerským, Námestie sv. Anny 15/25, Trenčín, pre namietané porušenie jeho základných práv na súdnu ochranu a obhajobu podľa čl. 46 ods. 1 a podľa čl. 50 ods. 3 Ústavy Slovenskej republiky v spojení s právom na spravodlivé súdne konanie a obhajobu podľa čl. 6 ods. 1 a 3 písm. b) a c) Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd uznesením Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 4 Tdo 51/2012 z 25. septembra 2012 a takto

r o z h o d o l :

1. Základné právo Š. G. na súdnu ochranu zaručené v čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a základné právo na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd v spojení so základným právom na obhajobu podľa čl. 50 ods. 3 Ústavy Slovenskej republiky a podľa čl. 6 ods. 3 písm. b) a c) Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd postupom Najvyššieho súdu Slovenskej republiky v konaní vedenom pod sp. zn. 4 Tdo 51/2012 a jeho uznesením z 25. septembra 2012 p o r u š e n é b o l o .

2. Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 4 Tdo 51/2012 z 25. septembra 2012 sa zrušuje a vec vracia na ďalšie konanie.

O d ô v o d n e n i e :

I.

1. Ústavný súd Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) uznesením č. k. I. ÚS 217/2013-19 zo 17. apríla 2013 prijal na ďalšie konanie sťažnosť Š. G. (ďalej len „sťažovateľ“), ktorou namietal porušenie svojich základných práv podľa čl. 46 ods. 1 a čl. 50 ods. 3 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) a práva podľa čl. 6 ods. 1 a 3 písm. b) a c) Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“) postupom Najvyššieho súdu Slovenskej republiky (ďalej len „najvyšší súd“) v konaní vedenom pod sp. zn. 4 Tdo 51/2012 a jeho uznesením z 25. septembra 2012 (ďalej aj „napadnuté rozhodnutie najvyššieho súdu“).

2. Z obsahu sťažovateľom podanej sťažnosti vyplýva, že rozsudkom Okresného súdu Trenčín (ďalej len „okresný súd“) sp. zn. 2 T 344/2000 zo 7. decembra 2007 (ďalej len „napadnuté rozhodnutie okresného súdu“) bol uznaný vinným z trestného činu lúpeže formou spolupáchateľstva podľa § 9 ods. 2 k § 234 ods. 1 zákona č. 140/1961 Zb. Trestný zákon účinného do 31. decembra 2005, za spáchanie ktorého mu bol uložený súhrny trest odňatia slobody v trvaní 5 rokov nepodmienečne. Krajský súd v Trenčíne (ďalej len „krajský súd“) na odvolanie sťažovateľa zrušil napadnuté rozhodnutie okresného súdu v celom výroku o treste a svojím rozsudkom sp. zn. 2 To 10/2008 z 2. apríla 2009 (ďalej len „napadnuté rozhodnutie krajského súdu“) vo vzťahu k sťažovateľovi rozhodol o uložení súhrnného trestu odňatia slobody v trvaní 5 rokov nepodmienečne so zaradením do druhej nápravno-výchovnej skupiny. Proti napadnutému rozhodnutiu krajského súdu podal sťažovateľ prostredníctvom obhajcu dovolanie, ktoré následne písomným podaním doručeným okresnému súdu 25. januára 2010 zobral späť. Okresný súd vzal túto skutočnosť na vedomie svojím uznesením č. k. 2 T/344/2000-634 z 20. októbra 2010. Sťažovateľ ďalším podaním z 1. apríla 2012 doručeným okresnému súdu 10. apríla 2012 podal

opätovne dovolanie. Následne mu okresný súd (na žiadosť sťažovateľa, pozn.) ustanovil advokáta pre účely dovolacieho konania, ktorý 11. júna 2012 doručil okresnému súdu dovolanie. Najvyšší súd svojím napadnutým rozhodnutím sťažovateľom podané dovolanie odmietol z dôvodu oneskorenosti jeho podania. V ostatnom podal sťažovateľ ústavnému súdu sťažnosť.

3. V podanej sťažnosti sťažovateľ nepovažoval za správny postup najvyššieho súdu, ktorým ním podané dovolanie doručené okresnému súdu 10. apríla 2012, teda podané v zákonom rámci plynutia trojročnej lehoty na podanie dovolania v prospech odsúdeného a podané prostredníctvom ustanoveného právneho zástupcu 11. júna 2012, teda po uplynutí spomínanej lehoty, odmietol ako podané oneskorene z dôvodu, že *„Z hľadiska posúdenia včasnosti podania dovolania je... rozhodujúcou skutočnosťou to, že osobou oprávnenou na podanie dovolania je vždy obvinený a nie jeho obhajca a preto len obvinený sa môže v rámci celej zákonnej 3-ročnej lehoty, teda až do jej posledného dňa, rozhodnúť, či jemu zo zákona vyplývajúce právo (a nie jeho obhajcovi) napadnúť právoplatné rozhodnutie súdu druhého stupňa (odvolacieho súdu) využije alebo či tak neurobí“*. Podľa názoru sťažovateľa *„... využil zákonné právo podať dovolanie proti rozhodnutiu odvolacieho súdu, ktoré mu zákon ako obvinenému v ustanovení § 369 ods. 1 písm. b) Tr. por. v znení účinnom do 31. 8. 2011 priznával, toto dovolanie podal včas v lehote vyplývajúcej z ustanovenia § 370 ods. 2 tohto zákona a toto dovolanie splňalo všetky obsahové náležitosti v zmysle § 374 tohto zákona. Ak z ustanovenia § 369 ods. 2 písm. b) Tr. por. v znení účinnom do 31. 8. 2011 výslovne vyplývalo, že osobou oprávnenou napadnúť dovolaním právoplatné rozhodnutie odvolacieho súdu je obvinený a nie obhajca obvineného, tak v nadväznosti na to včasnosť podania dovolania v zmysle § 370 ods. 2 tohto zákona treba posudzovať z hľadiska procesného úkonu obvineného a niet žiadneho dôvodu dovolanie... majúce inak všetky obsahové náležitosti dovolania vyžadované zákonom, nepovažovať za včas podané dovolanie.“*

4. Na základe uvedeného sťažovateľ navrhol, aby ústavný súd takto rozhodol:

„1. Základné právo sťažovateľa Š. G. na súdnu a inú právnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 a čl. 50 ods. 3 Ústavy... a na prejednanie jeho záležitosti nezávislým a nestranným

súdom a právo mať primeraný čas a možnosti na prípravu svojej obhajoby a obhajovať sa osobne alebo s pomocou obhajcu podľa vlastného výberu alebo pokiaľ nemá prostriedky na zaplatenie obhajcu, aby sa mu poskytol bezplatne, ak to záujmy spravodlivosti vyžadujú podľa článku 6 ods. 1, ods. 3 písm. b) a c) Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd, uznesením Najvyššieho súdu... č. 4 Tdo 51/2012 zo dňa 25. 9. 2012, porušené polo.

2. Uznesenie Najvyššieho súdu slovenskej republiky č. 4 Tdo 51/2012 zo dňa 25. 9. 2012, ktorým bolo podľa § 382 písm. a) Tr. por. odmietnuté dovolanie... proti rozsudku Krajského súdu v Trenčíne č. 2 To 10/2008-523 zo dňa 2. 4. 2009 sa zrušuje a vec sa vracia Najvyššiemu súdu... na ďalšie konanie.“

5. V rámci predbežného šetrenia veci si ústavný súd vyžiadal od okresného súdu kompletný spisový materiál týkajúci sa trestnej veci sťažovateľa vedený na tomto súde pod sp. zn. 2 T 344/2000, ako aj písomné stanovisko predsedu najvyššieho súdu.

6. Na základe žiadosti ústavného súdu sa k veci písomne vyjadrili všetci účastníci konania.

6.1 Predseda najvyššieho súdu v písomnom stanovisku zo 7. mája 2013 v podstatnom uviedol:

«Stotožňujeme sa s právnym názorom, ktorý k namietanej problematike posudzovania podania dovolania obvineným v zákonnej lehote vyslovil príslušný senát.

Ak by sme pripustili argumentáciu uvedenú v ústavnej sťažnosti, potom by stačilo, aby obvinený podal v posledný deň zákonnej lehoty blanketárne dovolanie, o ktorom by musel rozhodovať Najvyšší súd... ako dovolací súd. Tento postup by bol v rozpore s cieľom sledovaným ustanovením § 370 ods. 2, (v znení účinnom do 31. augusta 2011 – teraz § 370 ods. 1 Tr. por.), ako aj s príkazom jednoznačne uvedeným v § 373 ods. 1 Tr. por. i § 374 Tr. por. a znamenalo by nezákonné predĺženie lehoty na podanie kvalifikovaného dovolania prostredníctvom obhajcu.»

6.2 Právny zástupca sťažovateľa k vyjadreniu predsedu najvyššieho súdu uviedol, že „... nepovažujem za potrebné zaujať stanovisko, pretože všetky skutočnosti, ktoré sú z môjho pohľadu pre posúdenie podanej sťažnosti dôležité, som uviedol už v písomnom vyhotovení

sťažnosti zo dňa 20. 12. 2012 a v kontexte týchto skutočností nepovažujem právny názor obsiahnutý v tomto vyjadrení k sťažnosti za správny“.

7. Ústavný súd so súhlasom účastníkov konania podľa § 30 ods. 2 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 38/1993 Z. z. o organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky, o konaní pred ním a o postavení jeho sudcov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) upustil v danej veci od ústneho pojednávania, pretože po oboznámení sa s ich vyjadreniami k opodstatnenosti sťažnosti dospel k názoru, že od tohto pojednávania nemožno očakávať ďalšie objasnenie veci v súvislosti s namietaným porušením označených práv.

II.

8. Zo zistení ústavného súdu vyplýva, že sťažovateľ bol (odvolacím) rozsudkom krajského súdu sp. zn. 2 To 10/2008 z 2. apríla 2009 právoplatne odsúdený pre trestný čin lúpeže formou spolupáchateľstva podľa § 9 ods. 2 k § 234 ods. 1 zákona č. 140/1961 Zb. Trestný zákon účinného do 31. decembra 2005. Sťažovateľ v priebehu zákonom č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov (ďalej len „Trestný poriadok“) ustanovenej lehoty troch rokov na podanie dovolania ako mimoriadneho opravného prostriedku tento využil už 11. decembra 2009 a podané dovolanie svojím podaním doručeným okresnému súdu 25. januára 2010 vzal späť. Túto skutočnosť vzal okresný súd na vedomie uznesením č. k. 2 T/344/2000-634 z 20. októbra 2010. V ďalšom sťažovateľ opätovne využil tento mimoriadny opravný prostriedok, a to vlastným podaním z 1. apríla 2012, ktoré bolo okresnému súdu doručené 10. apríla 2012 a v ktorom zároveň požiadal o ustanovenie obhajcu z dôvodu, že od 15. apríla 2009 sa nachádza vo výkone trestu odňatia slobody, a preto nemá finančné prostriedky na zvolenie obhajcu. Okresný súd tejto žiadosti sťažovateľa z dôvodu uvedeného v § 38 ods. 2 písm. a) s poukazom na § 37 ods. 1 písm. a) Trestného poriadku vyhovel a podľa § 373 ods. 3 Trestného poriadku rozhodol opatrením sp. zn. 2 T 344/2000 z 13. apríla 2012 o ustanovení JUDr. Legerského za právneho zástupcu sťažovateľa v dovolacom konaní. Okresným súdom ustanovený advokát mu 11. júna 2012 doručil dovolanie podané prostredníctvom právneho zástupcu.

Zo zistení ústavného súdu ďalej vyplýva, že okresným súdom ustanovený obhajca prevzal predmetné opatrenie okresného súdu 25. apríla 2012 a 14. mája 2012 požiadal o vyhotovenie fotokópií zo súdneho spisu. V ďalšom okresný súd zabezpečil vyjadrenie Okresnej prokuratúry Trenčín k sťažovateľom podanému dovolaniu, ktoré mu bolo doručené 11. júla 2012. Spisový materiál bol predložený najvyššiemu súdu 30. júla 2012, ktorý na neverejnom zasadnutí 25. septembra 2012 rozhodol o odmietnutí sťažovateľom podaného dovolania z dôvodu oneskorenosti jeho podania podľa § 382 písm. a) Trestného poriadku. Zo zistení ústavného súdu ďalej vyplýva, že v nadväznosti na právoplatné odsúdenie sťažovateľa rozsudkom krajského súdu sp. zn. 2 To 10/2008 z 2. apríla 2009 lehota na podanie dovolania v neprospech sťažovateľa uplynula 29. júla 2009 a v prospech sťažovateľa uplynula 29. apríla 2012.

10. Z argumentácie sťažovateľa vyplýva, že si bol dostatočne vedomý tej skutočnosti, že využitie dovolania ako mimoriadneho opravného prostriedku podľa § 368 a nasl. Trestného poriadku v znení účinnom do 31. augusta 2011 je podmienené uplatnením tohto opravného prostriedku v prípade jeho podania v prospech obvineného najneskôr do uplynutia trojročnej lehoty vyplývajúcej z § 370 Trestného poriadku. Sťažovateľ v tejto súvislosti uvádza, že *„Z hľadiska posúdenia včasnosti podania dovolania je... rozhodujúcou skutočnosťou to, že osobou oprávnenou na podanie dovolania je vždy obvinený a nie jeho obhajca a preto len obvinený sa môže v rámci celej zákonnej 3-ročnej lehoty, teda až do jej posledného dňa, rozhodnúť, či jemu zo zákona vyplývajúce právo (a nie jeho obhajcovi) napadnúť právoplatné rozhodnutie súdu druhého stupňa (odvolacieho súdu) využije alebo či tak neurobí“*. Argumentujúc proti názoru najvyššieho súdu ďalej dôvodí, že jeho pripustenie by *„... znamenalo... to, že lehota na podanie dovolania daná zákonom obvinenému ako oprávnenej osobe na tento mimoriadny opravný prostriedok, by sa vždy skracovala o dobu, po ktorú by sa obvinený alebo iné oprávnené osoby snažili zvoliť obhajcu na zastupovanie obvineného v dovolacom konaní, alebo po ktorú by súd posudzoval žiadosť obvineného o ustanovenie obhajcu za týmto účelom a dokonca by to znamenalo, že ak by sa obvinenému nepodarilo samostatne alebo prostredníctvom iných na to oprávnených osôb obhajcu v lehote na podanie dovolania zvoliť vôbec alebo dosiahnuť v tejto lehote ustanovenie obhajcu, bol by obvinený z možnosti využitia a podania tohto*

mimoriadneho opravného prostriedku celkom vylúčený, a to napriek tomu, že on sám by bol oprávnenou osobou na jeho podanie. Takýto výklad práva by podľa sťažovateľa jednoznačne ukracoval jeho práva dané mu zákonom a bol by tak v rozpore nielen s ustanoveniami Trestného poriadku ale aj s Čl. 46 ods. 1 a Čl. 50 ods. 3 Ústavy... ako aj s Článkom 6 ods. 1, ods. 3 písm. b) a c) Dohovoru...“.

11. Najvyšší súd v uznesení sp. zn. 4 Tdo 51/2012 z 25. septembra 2012 v podstatnom dôvodil, že *«Najvyšší súd Slovenskej republiky ako súd dovolací skúmal, či sú splnené zákonné podmienky dovolania v zmysle § 368 Tr. por. až § 374 Tr. por. a dospel k záveru, že procesná podmienka dovolania v zmysle § 370 Tr. por. (v znení účinnom do 31. augusta 2011) v spojení s § 373 ods. 1 Tr. por. v posudzovanom prípade splnená nebola.*

Podľa § 567j ods. 2 Tr. por. súdne konanie, okrem konania o mimoriadnych opravných prostriedkoch, začaté pred 1. septembrom 2011 sa dokončí podľa doterajších predpisov; to neplatí, ak súd vrátil vec prokurátorovi alebo ak prokurátor vzal obžalobu späť po 1. septembri 2011.

Podľa § 567j ods. 6 Tr. por. ak rozhodnutie súdu bolo doručené pred 1. septembrom 2011, použije sa ustanovenie § 370 v znení účinnom do 31. augusta 2011.

Podľa § 370 ods. 2 Tr. por. (v znení účinnom do 31. augusta 2011) ak sa dovolanie podáva v prospech obvineného, dovolanie sa podáva najneskôr do troch rokov od doručenia rozhodnutia súdu.

Podľa § 373 ods. 1 Tr. por. obvinený alebo osoby uvedené v § 369 ods. 5 môžu podať dovolanie len prostredníctvom obhajcu.

Podľa § 373 ods. 2 Tr. por. obvinený musí byť v konaní o dovolaní zastúpený obhajcom.

Podľa § 373 ods. 3 Tr. por. ak obvinený alebo osoby uvedené v § 369 ods. 5 podali dovolanie inak ako prostredníctvom obhajcu, súd, ktorý rozhodol vo veci v prvom stupni, poučí dovolateľa podľa odsekov 1 a 2 a nasledujúcej vety a určí primeranú lehotu na odstránenie tohto nedostatku s tým, že ak táto lehota márne uplynie, predloží vec na ďalšie konanie dovolaciemu súdu. Ak však obvinený v lehote podľa predchádzajúcej vety preukáže,

že nemá dostatočné prostriedky na úhradu trov obhajoby, ustanoví mu obhajcu predseda senátu súdu, ktorý vo veci rozhodoval v prvom stupni.

Z obsahu predloženého procesného spisu Najvyšší súd Slovenskej republiky zistil, že trestná vec obvineného Š. G. bola právoplatne skončená 2. apríla 2009, rozhodnutie krajského súdu bolo obvinenému doručené 29. apríla 2009 a jeho obhajkyňu JUDr. Danici Okruckej 28. apríla 2009, z čoho vyplýva, že posledným dňom na podanie dovolania v prospech obvineného bol 29. apríl 2012.

Obvinený Š. G. podal dovolanie vlastným písomným podaním z 1. apríla 2012, ktoré bolo doručené súdu prvého stupňa 10. apríla 2012. Zároveň požiadal o ustanovenie obhajcu z dôvodu, že od 15. apríla 2009 sa nachádza vo výkone trestu odňatia slobody, je insolventný a nemá finančné prostriedky na jeho zvolenie.

Okresný súd Trenčín opatrením z 13. apríla 2012, sp. zn. 2 T 344/2000, podľa § 373 ods. 3 Tr. por. s použitím § 40 ods. 2 Tr. por. z dôvodu uvedeného v § 38 ods. 2 písm. a/ Tr. por. s poukazom na § 37 ods. 1 písm. a/ Tr. por. ustanovil obvinenému Š. G. za obhajcu JUDr. Jána Legerského (č. l. 671), pričom toto opatrenie bolo obvinenému doručené 24. apríla 2012 a obhajcovi 25. apríla 2012.

Dovolací súd tiež zistil, že predseda senátu okresného súdu nepostupoval v súlade s vyššie citovaným ustanovením § 373 ods. 3 Tr. por. a v konaní o dovolaní obvinenému ustanovil obhajcu len na základe jeho tvrdenia, že „od 15. apríla 2009 sa nachádza vo výkone trestu odňatia slobody, je insolventný a nemá finančné prostriedky na jeho zvolenie,“ pričom vôbec neskúmal, či toto tvrdenie je pravdivé. Pred ustanovením obhajcu mal obvineného poučiť v zmysle § 373 ods. 1 a ods. 2 Tr. por. a určiť mu primeranú lehotu na odstránenie nedostatku s tým, že ak táto lehota márne uplynie, predloží vec na ďalšie konanie dovolaciemu súdu.

Iba samotné tvrdenie obvineného spočívajúce v tom, že nemá finančné prostriedky na zvolenie obhajcu, nie je postačujúce na to, aby mu bol obhajca ustanovený. Povinnosťou súdu pred jeho ustanovením bolo zistiť, či obvinený má alebo nemá dostatočné prostriedky na úhradu trov obhajoby.

Ďalej Najvyšší súd Slovenskej republiky poukazuje na ustanovenie § 370 ods. 2 Tr. por. (v znení účinnom do 31. augusta 2011) v spojení § 373 ods. 1 Tr. por., kde sú upravené

podmienky dovolania, ktoré musia byť splnené kumulatívne, samozrejme pri splnení aj ostatných zákonných podmienok na podanie dovolania uvedených v § 368 až § 374 Tr. por. Vzhľadom na to, že obvinený Š. G. podal dovolanie v zákonnej lehote sám, nie prostredníctvom obhajcu a v zmysle vyššie citovaného ustanovenia § 373 ods. 1 Tr. por. môže podať dovolanie len prostredníctvom obhajcu, bol opatrením okresného súdu z 13. apríla 2012 (č. 1. 671) za obhajcu ustanovený JUDr. Ján Legerský (opatrenie prevzal 25. apríla 2012), ktorý 14. mája 2012 požiadal o vyhotovenie fotokópií zo súdneho spisu, pričom dovolanie v prospech obvineného doručil okresnému súdu až 11. júna 2012 (takmer dva mesiace po tom, čo bol za obhajcu ustanovený), teda po uplynutí 3- ročnej zákonnej lehoty na podanie dovolania prostredníctvom obhajcu v prospech obvineného.

Z nesprávneho postupu predsedu senátu okresného súdu, keď obvineného po doručení vlastného písomného podania nevyzval na odstránenie jeho nedostatkov a hneď mu ustanovil obhajcu, možno vyvodiť, že mal v úmysle zabrániť márnemu uplynutiu zákonnom ustanovenej lehoty na podanie dovolania.

Povinnosťou obhajcu JUDr. Jána Legerského, ktorý bol za obhajcu ustanovený v zákonnej lehote a opatrenie o jeho ustanovení mu bolo spolu s vlastným písomným podaním obvineného doručené tiež v zákonnej lehote, bolo podať dovolanie v prospech obvineného do 29. apríla 2012, čo sa však v posudzovanom prípade nestalo.

Dovolací súd považuje 3-ročnú lehotu na podanie dovolania za dostatočne dlhú na uplatnenie práva na podanie tohto mimoriadneho opravného prostriedku, a preto v prípade, že by išlo o podanie, ktoré síce nebolo spísané priamo obhajcom, avšak z konkrétnych okolností prípadu by vyplývalo, že obhajca sa s týmto písomným podaním obvineného riadne oboznámil a s jeho obsahom stotožnil, dovolací súd by bol povinný sa ním zaoberať iba za predpokladu, že by takéto podanie bolo doručené v zákonnom ustanovenej lehote.

Navyše dovolací súd poukazuje aj na tú skutočnosť, že obvinený v priebehu zákonnom ustanovenej 3-ročnej lehoty dovolanie podal už 11. decembra 2009 (č. 1. 606), ktoré následne písomným podaním doručenom súdu prvého stupňa 25. januára 2010 vzal späť z osobných dôvodov (č. 1. 619), čo predseda senátu okresného súdu vzal na vedomie uznesením z 20. októbra 2010, sp. zn. 2 T 344/2000 (č. 1. 634).

Na základe vyššie uvedených skutočností a citovaných zákonných ustanovení dovolací súd rozhodol na neverejnom zasadnutí bez meritórneho preskúmania veci tak, ako je to uvedené vo výrokovvej časti tohto uznesenia.».

12. Východiskom úvah a postupu ústavného súdu v posudzovanej veci v konaní o ústavnej sťažnosti prijatej uznesením ústavného súdu č. k. I. ÚS 217/2012-19 zo 17. apríla 2013 na ďalšie konanie bol postup najvyššieho súdu v konaní o sťažovateľom podanom dovolaní, ktoré najvyšší súd odmietol ako oneskorené podané v dôsledku skutočnosti, že sťažovateľ síce podal dovolanie v rámci zákonnej trojročnej lehoty, teda do 29. apríla 2012, ale súdom ustanovený obhajca túto lehotu nerešpektoval, resp. nestihol, keď dovolanie podal/doručil na okresnom súde 11. júna 2012. K postupu obhajcu sťažovateľa v dovolacom konaní najvyšší súd dôvodil okrem iného aj tým, že *„Povinnosťou obhajcu... ktorý bol za obhajcu ustanovený v zákonnej lehote a opatrenie o jeho ustanovení mu bolo spolu s vlastným písomným podaním obvineného doručené tiež v zákonnej lehote, bolo podať dovolanie v prospech obvineného do 29. apríla 2012, čo sa však v posudzovanom prípade nestalo.“*. Navyše, postupu okresného súdu vytkol aj to, že *„... predseda senátu okresného súdu nepostupoval v súlade s... ustanovením § 373 ods. 3 Tr. por. a v konaní o dovolaní obvinenému ustanovil obhajcu len na základe jeho tvrdenia... pričom vôbec neskúmal, či toto tvrdenie je pravdivé. Pred ustanovením obhajcu mal obvineného poučiť v zmysle § 373 ods. 1 a ods. 2 Tr. por. a určiť mu primeranú lehotu na odstránenie nedostatku s tým, že ak táto lehota márne uplynie, predloží vec na ďalšie konanie dovolaciemu súdu.“*.

III.

13. Podľa čl. 127 ods. 1 ústavy ústavný súd rozhoduje o sťažnostiach fyzických osôb alebo právnických osôb, ak namietajú porušenie svojich základných práv alebo slobôd, alebo ľudských práv a základných slobôd vyplývajúcich z medzinárodnej zmluvy, ktorú Slovenská republika ratifikovala a bola vyhlásená spôsobom ustanoveným zákonom, ak o ochrane týchto práv a slobôd nerozhoduje iný súd. Podľa čl. 127 ods. 2 ústavy ak ústavný súd vyhovie sťažnosti, svojím rozhodnutím vysloví, že právoplatným rozhodnutím,

opatrením alebo iným zásahom boli porušené práva alebo slobody podľa odseku 1, a zruší také rozhodnutie, opatrenie alebo iný zásah. Ústavný súd môže zároveň vec vrátiť na ďalšie konanie. Podľa čl. 127 ods. 3 ústavy ústavný súd môže svojím rozhodnutím, ktorým vyhovie sťažnosti, priznať tomu, koho práva podľa odseku 1 boli porušené, primerané finančné zadost'učinenie.

14. Podľa čl. 46 ods. 1 ústavy každý sa môže domáhať zákonom ustanoveným postupom svojho práva na nezávislom a nestrannom súde. Podľa čl. 50 ods. 3 ústavy obvinený má právo, aby mu bol poskytnutý čas a možnosť na prípravu obhajoby a aby sa mohol obhajovať sám alebo prostredníctvom obhajcu.

15. Podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru každý má právo na to, aby jeho záležitosť bola spravodlivo, verejne a v primeranej lehote prejednaná nezávislým a nestranným súdom zriadeným zákonom, ktorý rozhodne o jeho občianskych právach alebo záväzkoch alebo o oprávnenosti akéhokoľvek trestného obvinenia proti nemu. Podľa čl. 6 ods. 3 dohovoru každý, kto je obvinený z trestného činu, má tieto minimálne práva... b) mať primeraný čas a možnosti na prípravu svojej obhajoby, c) obhajovať sa osobne alebo s pomocou obhajcu podľa vlastného výberu, alebo pokiaľ nemá prostriedky na zaplatenie obhajcu, aby sa mu poskytol bezplatne, ak to záujmy spravodlivosti vyžadujú...

16. Podľa konštantnej judikatúry ústavný súd nie je súčasťou systému všeobecných súdov, ale podľa čl. 124 ústavy je nezávislým súdnym orgánom ochrany ústavnosti. Pri uplatňovaní tejto právomoci ústavný súd nie je oprávnený preskúmať a posudzovať ani právne názory všeobecného súdu, ani jeho posúdenie skutkovej otázky. Úlohou ústavného súdu totiž nie je zastupovať všeobecné súdy, ktorým predovšetkým prislúcha interpretácia a aplikácia zákonov. Úloha ústavného súdu sa obmedzuje na kontrolu zlučiteľnosti účinkov takejto interpretácie a aplikácie s ústavou alebo kvalifikovanou medzinárodnou zmluvou o ľudských právach a základných slobodách (napr. I. ÚS 19/02, I. ÚS 27/04, I. ÚS 74/05). Posúdenie vecí všeobecným súdom sa môže stať predmetom kritiky zo strany ústavného súdu iba v prípade, ak by závery, ktorými sa všeobecný súd vo svojom rozhodovaní riadil, boli zjavne neodôvodnené alebo arbitrárne. O arbitrárnosti (svojevôli) pri výklade a aplikácii

zákonného predpisu všeobecným súdom by bolo možné uvažovať len v prípade, ak by sa tento natoľko odchýlil od znenia príslušných ustanovení, že by zásadne poprel ich účel a význam (m. m. I. ÚS 13/00, I. ÚS 115/02, I. ÚS 139/02, I. ÚS 12/05, I. ÚS 352/06).

17. Podľa stabilizovanej judikatúry ústavného súdu (IV. ÚS 77/02, III. ÚS 63/06) každý má právo na to, aby sa v jeho veci v konaní pred všeobecnými súdmi rozhodovalo podľa relevantnej právnej normy, ktorá môže mať základ v platnom právnom poriadku Slovenskej republiky alebo takých medzinárodných zmluvách, ktoré Slovenská republika ratifikovala a boli vyhlásené spôsobom, ktorý predpisuje zákon. Súčasne má každý právo na to, aby sa v jeho veci vykonal ústavne súladný výklad aplikovanej právnej normy. Z toho vyplýva, že k reálnemu poskytnutiu súdnej ochrany dôjde len vtedy, ak sa na zistený stav veci použije ústavne súladne interpretovaná platná a účinná právna norma.

18. Z pohľadu ústavnoprávneho teda treba určiť povahu prípadov, v ktorých nesprávna aplikácia jednoduchého práva všeobecným súdom má za následok porušenie základných práv a slobôd. V konaní o ústavnej sťažnosti možno za také považovať prípady, v ktorých nesprávna aplikácia jednoduchého práva je spätá s konkurenciou jednotlivých noriem tohto práva, prípadne s konkurenciou rôznych interpretačných alternatív, v ktorých sa odráža kolízia ústavných princípov, a naostatok za také možno považovať aj prípady svojoľnej aplikácie jednoduchého práva (m. m. I. ÚS 331/09, I. ÚS 316/2011). Inými slovami, v prípadoch posudzovania individuálnych sťažností podľa čl. 127 ods. 1 ústavy nie je úlohou ústavného súdu preskúmať príslušné právne predpisy a prax *in abstracto*, ale obmedziť sa, nakoľko je to len možné, na posúdenie konkrétneho prípadu na účely zistenia, či spôsob, akým boli uvedené predpisy aplikované alebo sa dotkli sťažovateľa, viedol k porušeniu ústavy a príslušných medzinárodných zmlúv.

19. Zo znenia Trestného poriadku účinného do 31. augusta 2011 vyplýva, že podľa § 369 ods. 2 písm. b) Trestného poriadku právoplatné rozhodnutie odvolacieho súdu môže dovolaním napadnúť z dôvodu uvedeného v § 371 ods. 1 obvinený vo svoj prospech proti výroku, ktorý sa ho priamo týka. Podľa § 370 ods. 1 Trestného poriadku dovolanie sa podáva na súde, ktorý rozhodol vo veci v prvom stupni, do troch mesiacov od doručenia

rozhodnutia súdu, ak sa podáva dovolanie v neprospech obvineného. Podľa § 370 ods. 2 Trestného poriadku ak sa dovolanie podáva v prospech obvineného, dovolanie sa podáva najneskôr do troch rokov od doručenia rozhodnutia súdu. Podľa § 373 ods. 1 Trestného poriadku obvinený alebo osoby uvedené v § 369 ods. 5 môžu podať dovolanie len prostredníctvom obhajcu. Podľa § 373 ods. 2 Trestného poriadku obvinený musí byť v konaní o dovolaní zastúpený obhajcom. Podľa § 379 ods. 1 Trestného poriadku ak podanie nie je úplné alebo má iné odstrániteľné chyby, predseda senátu vyzve osobu oprávnenú podať dovolanie alebo obhajcu obvineného, aby tieto nedostatky odstránil. Podľa § 382 ods. 1 písm. a) Trestného poriadku dovolací súd na neverejnom zasadnutí uznesením, bez preskúmania veci, odmietne dovolanie, ak a) bolo podané oneskorene..., d) nie sú splnené podmienky dovolania podľa § 372 alebo § 373 ani po postupe podľa § 379 ods. 1.

20. V súčasnom období platného znenia § 369 ods. 2 písm. b) Trestného poriadku vyplýva, že podľa právoplatné rozhodnutie odvolacieho súdu môže dovolaním napadnúť z dôvodu uvedeného v § 371 ods. 1 Trestného poriadku obvinený vo svoj prospech proti výroku, ktorý sa ho priamo týka. Podľa § 370 ods. 1 Trestného poriadku ak sa dovolanie podáva v neprospech obvineného, možno ho podať do šiestich mesiacov od doručenia rozhodnutia súdu prokurátorovi. Ak sa dovolanie podáva v prospech obvineného, možno ho podať do troch rokov od doručenia rozhodnutia obvinenému... Podľa § 373 ods. 1 Trestného poriadku obvinený alebo osoby uvedené v § 369 ods. 5 môžu podať dovolanie len prostredníctvom obhajcu. Podľa § 373 ods. 2 Trestného poriadku obvinený musí byť v konaní o dovolaní zastúpený obhajcom. Podľa § 373 ods. 3 Trestného poriadku ak obvinený alebo osoby uvedené v § 369 ods. 5 podali dovolanie inak ako prostredníctvom obhajcu, súd, ktorý rozhodol vo veci v prvom stupni, poučí dovolateľa podľa odsekov 1 a 2 a nasledujúcej vety a určí primeranú lehotu na odstránenie tohto nedostatku s tým, že ak táto lehota márne uplynie, predloží vec na ďalšie konanie dovolaciemu súdu. Ak však obvinený v lehote podľa predchádzajúcej vety preukáže, že nemá dostatočné prostriedky na úhradu trov obhajoby, ustanoví mu obhajcu predseda senátu súdu, ktorý vo veci rozhodoval v prvom stupni. Podľa § 379 ods. 1 Trestného poriadku ak podanie nie je úplné alebo má iné odstrániteľné chyby, predseda senátu vyzve osobu oprávnenú podať dovolanie alebo obhajcu obvineného, aby tieto nedostatky odstránil. Podľa § 382 ods. 1 písm. a) Trestného

poriadku dovolací súd na neverejnom zasadnutí uznesením bez preskúmania veci odmietne dovolanie, ak a) bolo podané oneskorene..., d) nie sú splnené podmienky dovolania podľa § 372 alebo § 373 ani po postupe podľa § 379 ods. 1.

21. Podľa § 37 ods. 1 Trestného poriadku po vznesení obvinenia musí mať obvinený obhajcu už v prípravnom konaní, ak a) je vo väzbe, vo výkone trestu odňatia slobody alebo na pozorovaní v zdravotníckom ústave, b) je pozbavený spôsobilosti na právne úkony alebo jeho spôsobilosť na právne úkony je obmedzená, c) ide o konanie o obzvlášť závažnom zločine... Podľa § 38 ods. 2 písm. a) Trestného poriadku v konaní o mimoriadnych opravných prostriedkoch musí mať odsúdený obhajcu, ak ide o prípady uvedené v § 37 ods. 1 písm. a), b) alebo c).

22. Podľa § 40 ods. 1 Trestného poriadku ak obvinený nemá obhajcu v prípade, v ktorom ho musí mať, určí sa mu lehota na zvolenie obhajcu. Ak v tejto lehote nebude obhajca zvolený, musí mu byť obhajca bez meškania ustanovený. Obhajcu ustanoví v prípravnom konaní sudca pre prípravné konanie a v konaní pred súdom predseda senátu. Podľa § 40 ods. 2 Trestného poriadku obvinenému, ktorý nemá dostatočné prostriedky na úhradu trov obhajoby a požiada o ustanovenie obhajcu, je povinný v prípravnom konaní sudca pre prípravné konanie a v konaní pred súdom predseda senátu ustanoviť obhajcu z advokátov aj v prípade, že neexistujú dôvody povinnej obhajoby. Skutočnosť, že nemá dostatočné prostriedky, musí obvinený preukázať.

23. Podstata základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a práva na spravodlivý proces podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru spočíva v oprávnení každého domáhať sa ochrany svojich práv na súde. Tomuto oprávneniu zodpovedá povinnosť súdu nezávisle a nestranne vo veci konať tak, aby bola právu, ktorého porušenie sa namieta, poskytnutá ochrana v medziach zákonov, ktoré tento článok ústavy o základnom práve na súdnu ochranu vykonávajú (čl. 46 ods. 4 ústavy v spojení s čl. 51 ods. 1 ústavy). Reálne uplatnenie základného práva na súdnu ochranu predpokladá, že účastníkovi súdneho konania sa táto ochrana poskytne v zákonom predpokladanej kvalite, pričom výklad a používanie príslušných zákonných ustanovení musí v celom rozsahu rešpektovať základné právo

účastníkov na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a právo na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru.

24. K sťažovateľom namietanému porušeniu práva na obhajobu garantovaného čl. 50 ods. 3 ústavy a čl. 6 ods. 3 písm. b) a c) dohovoru ústavný súd predostiera, že zásada „právo na obhajobu“ vyjadruje požiadavku, aby v trestnom procese bola zaručená ochrana práv a záujmov osoby, proti ktorej sa vedie trestné konanie, a je teda nevyhnutným prostriedkom úspešného výkonu súdnictva smerom k ochrane základných práv a slobôd. Jej legislatívne vyjadrenie a reálne zabezpečenie svedčí v podstate nielen o stupni demokracie v trestnom procese daného štátu, ale vo svojej podstate jej realizácia v čo najširšom meradle je nielen v záujme osoby, proti ktorej sa vedie trestné konanie, ale v záujme celej spoločnosti, pretože toto právo neplynie len z ochrany práv jednotlivca, ale aj zo záujmu štátu na zistení pravdy. Podľa názoru ústavného súdu právo na obhajobu sa zaručuje ako základné právo fyzickej osoby, ktoré podlieha všetkým pravidlám, ktoré sa uznávajú pri ochrane základných práv a slobôd (m. m. II. ÚS 34/99), a možno ho vnímať aj ako prostriedok nastoľujúci spravodlivú rovnováhu medzi verejnými záujmami, ktoré sú predmetom ústavnej ochrany.

25. Ústavný súd vo svojej judikatúre stabilne uplatňuje zásadu prednosti ústavne konformného výkladu (napr. IV. ÚS 186/07, PL. ÚS 15/98, II. ÚS 148/06), z ktorej okrem iného vyplýva, že „v prípadoch, ak pri uplatnení štandardných metód výkladu prichádzajú do úvahy rôzne výklady súvisiacich právnych noriem, bol uprednostnený ten, ktorý zabezpečí plnohodnotnú, resp. plnohodnotnejšiu realizáciu ústavou garantovaných práv fyzických osôb alebo právnických osôb. Inak povedané, všetky orgány verejnej moci sú povinné v pochybnostiach vykladať právne normy v prospech realizácie ústavou (a tiež medzinárodnými zmluvami) garantovaných základných práv a slobôd.“ (II. ÚS 148/06, IV. ÚS 186/07). Ústavný súd pri riešení (rozhodovaní) konkrétnych prípadov nesmie opomínať, že prijaté riešenie (rozhodnutie) musí byť akceptovateľné aj z hľadiska všeobecne ponímanej spravodlivosti (m. m. IV. ÚS 1/07, IV. ÚS 75/08, I. ÚS 57/07, I. ÚS 82/07, IV. ÚS 182/07).

26. Pojem svojvôle možno aplikovať na prípady, keď všeobecný súd urobí taký výklad použitej právnej normy, ktorý je v extrémnom rozpore s princípom spravodlivosti alebo ho urobí v inom než v zákonom ustanovenom a právnom myslení či konsenzuálne akceptovanom význame alebo bez bližších nerozpoznateľných kritérií. Označené porušenie niektorej z noriem jednoduchého práva v dôsledku svojvôle alebo v dôsledku interpretácie, ktorá je v extrémnom rozpore s princípmi spravodlivosti, mohlo byť spôsobilé zasiahnuť do označených základných práv sťažovateľa.

27. V úvode svojej argumentácie ústavný súd konštatuje, že vníma dovolanie ako jeden z mimoriadnych opravných prostriedkov v rámci trestného konania, ktoré je spôsobilé privodiť prelomenie zásady nezmeniteľnosti právoplatných rozhodnutí, a preto ho možno aplikovať iba v prípadoch, ak to je odôvodnené závažnosťou pochybenia napadnutého rozhodnutia súdu. Požadovaný jeden opravný prostriedok predstavuje v trestnom súdnom procese v Slovenskej republike inštitút odvolania. Pokiaľ by zákonodarca zamýšľal urobiť z najvyššieho súdu tretí stupeň s plnou jurisdikciou, nestanovil by katalóg dovolacích dôvodov.

28. Reagujúc na právne závery najvyššieho súdu vyplývajúce z napadnutého rozhodnutia *„Z nesprávneho postupu predsedu senátu okresného súdu, keď obvineného po doručení vlastného písomného podania nevyzval na odstránenie jeho nedostatkov a hneď mu ustanovil obhajcu, možno vyvodit', že mal v úmysle zabrániť márnemu uplynutiu zákonnom ustanovenej lehoty na podanie dovolania.“*, ústavný súd poukazuje na skutočnosť, že už vo veci sp. zn. II. ÚS 52/98 judikoval názor, podľa ktorého pozitívny záväzok Slovenskej republiky pri realizácii práv obvineného v trestnom konaní je zabezpečený prostredníctvom Trestného poriadku, ktorý je právnym predpisom upravujúcim postup v trestnom konaní. Trestný poriadok v jednotlivých fázach trestného konania zaručuje ústavou garantované právo obhajoby. Taktiež ústavný súd vo veci sp. zn. II. ÚS 210/09 judikoval povinnosť všeobecných súdov ústavne súladným spôsobom sa vysporiadať s otázkou ustanovenia právneho zástupcu pre konanie o dovolaní ako mimoriadnom opravnom prostriedku. Zároveň pripomína právne závery vyplývajúce z judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva, podľa ktorej ak obvinený musí mať

obhajcu alebo ak účinné uplatnenie opravného prostriedku si vyžaduje pomoc obhajcu a obvinený nemá prostriedky na jeho zaplatenie, musí mu byť poskytnutá bezplatná právna pomoc (obdobne napríklad rozsudok Airey v. Írsko z 9. októbra 1979, A, č. 32). Taktiež poukazuje aj na názor trestnoprávnej teórie, podľa ktorého ak obvinený nemá dostatok prostriedkov na náhradu odmeny obhajcu a svojej obhajoby, môže požiadať, aby mu súd v zmysle § 40 ods. 2 Trestného poriadku obhajcu ustanovil aj v prípade, ak ide o podanie dovolania (pozri napr.: Šámal P. a kol., Trestní řád komentář – díl II, 6. vydání, C. H. Beck 2008, s. 2128, ods. 2). Je preto úlohou súdu bez toho, aby ústavný súd určoval, či okresného alebo najvyššieho, aby náležitým spôsobom zistil pomery žiadateľa o ustanovenie obhajcu a na základe týchto zistení aj rozhodol.

29. Ústavný súd predovšetkým poukazuje na skutočnosť, že sťažovateľ podal sporné dovolanie včas, teda v lehote 3 rokov od doručenia ostatného rozhodnutia v jeho trestnej veci, a jeho postup nebol v rozpore napr. s § 36 ods. 2 písm. b) Trestného poriadku. Následný postup okresného súdu pri ustanovení mu advokáta pre účely dovolacieho konania (ktorý bol predmetom kritiky dovolacieho súdu, pozn.) decíznym spôsobom určil ďalší procesný priebeh, ktorý „*a priori*“ nemôže byť na ujmu odsúdeného (sťažovateľa). Inak povedané, okresný súd (orgán verejnej moci) 19 dní pred uplynutím 3-ročnej lehoty na podanie dovolania sťažovateľovi svojim opatrením ustanovil advokáta „*na účely dovolacieho konania*“ z dôvodu, že sťažovateľ podal dovolanie inak ako prostredníctvom obhajcu (pozri odôvodnenie opatrenia okresného súdu z 13. apríla 2012, pozn.). Aj keď v tomto opatrení okresný súd explicitne neurčil ustanovenému advokátovi povinnosť predložiť kvalifikované podanie (dovolanie) a ani mu neurčil lehotu, v ktorej to má urobiť (čo aj podľa názoru ústavného súdu okresný súd urobiť mal, pozn.), advokát reagoval primeraným spôsobom (opatrenie okresného súdu prevzal 25. apríla 2012, 14. mája 2012 požiadal o vyhotovenie fotokópií zo súdneho spisu a dovolanie v prospech obvineného doručil okresnému súdu 11. júna 2012). Samotný dovolací súd k tomu uvádza: „*Z nesprávneho postupu predsedu senátu okresného súdu, keď obvineného po doručení vlastného písomného podania nevyzval na odstránenie jeho nedostatkov a hneď mu ustanovil obhajcu, možno vyvodiť, že mal v úmysle zabrániť márnemu uplynutiu zákonom ustanovenej lehoty na podanie dovolania.*“ Za týchto okolností bol postup najvyššieho súdu

neprimerane formalistický, ak odmietol podané dovolanie sťažovateľa ako oneskorene podané.

30. Tomuto záveru korešponduje aj zistenie ústavného súdu plynúce z porovnania samotným sťažovateľom podaného dovolania a dovolania podaného prostredníctvom okresným súdom ustanoveného obhajcu, z ktorých vyplýva, že sú postavené na totožných skutkových východiskách a v niekoľkých rovinách sa prekrývajú aj v argumentačnej línii. Dovolanie podané obhajcom, samozrejme, lepšie postihuje príslušné právne kategórie, precizuje dovolacie dôvody a právnu argumentáciu.

31. V neposlednom rade ústavný súd poukazuje na skutočnosť, že pôvodný, skôr formalistický prístup pri súdnej kontrole podávania dovolania inak ako prostredníctvom obhajcu (Trestný poriadok do 31. augusta 2011) bol v prospech obvineného/odsúdeného následne novelizovaný (pozri ostatné znenie Trestného poriadku a najmä § 373 ods. 3 a 4) a okresný súd svojím opatrením z 13. apríla 2012 už (správne) v danej veci vychádzal z § 373 ods. 3 Trestného poriadku v znení od 1. septembra 2011. Aj podľa dôvodovej správy k zákonu č. 262/2011 Z. z. v súvislosti s novo koncipovaným § 373 ods. 3 až 5 Trestného poriadku súvisel tento s nálezom ústavného súdu sp. zn. III. ÚS 79/2010 z 20. apríla 2010, ktorého závery sú použiteľné aj v danom prípade:

„Podľa názoru najvyššieho súdu treba ustanovenie § 373 ods. 1 Trestného poriadku vykladať tak, že najvyšší súd je povinný prejednať len dovolanie spísané obhajcom, ktorého si obvinený zvolí ešte pred podaním dovolania. Keďže podľa názoru najvyššieho súdu je ustanovenie § 373 ods. 1 vo vzťahu lex specialis k ustanoveniu § 40 ods. 1 Trestného poriadku, ktoré upravuje ustanovenie obhajcu v trestnom konaní, nemôže byť toto v dovolacom konaní aplikované. Tento výklad najvyššieho súdu je nesúladný s ústavou, lebo opomína realizáciu jedného zo základných ústavných princípov, a to práva na obhajobu počas celého trestného konania.

Základné práva a slobody treba vykladať a uplatňovať tak, aby bola zachovaná ich podstata a zmysel. Preto aj výklad a následná aplikácia § 373 ods. 1 Trestného poriadku musí v celom rozsahu rešpektovať právo sťažovateľa ako strany dovolacieho konania na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a čl. 6 ods. 1 dohovoru

a rešpektovať jeho podstatu a zmysel, t. j. tak, aby jeho prostredníctvom bola zabezpečená spravodlivá ochrana práv a oprávnených záujmov dovolateľa. V tejto súvislosti je podstatné a určujúce to, že v dovolacom konaní sa rozhoduje predovšetkým o právach a povinnostiach dovolateľa ako strany dovolacieho konania, pričom dovolateľ je oprávnený nielen iniciovať dovolacie konanie, ale Trestný poriadok mu garantuje aj ďalšie procesné práva, ktoré mu nemožno odňať formalistickým a reštriktívnym výkladom niektorého ustanovenia Trestného poriadku (v danom prípade § 373 ods. 1).

Základným a primárnym zmyslom a účelom inštitútu obligatórneho zastúpenia dovolateľa advokátom (obhajcom) v dovolacom konaní je poskytnúť dovolateľovi kvalifikovanú právnu pomoc v záujme efektívnej a účinnej ochrany jeho práv v súvislosti s jeho oprávnením podať dovolanie ako mimoriadny opravný prostriedok, a to aj a najmä vzhľadom na skutočnosť, že predmetom dovolacieho konania sú spravidla obzvlášť závažné a zložité odborné právne otázky, ktorých kvalifikované odborné zvládnutie osoba bez právnického vzdelania nemusí a spravidla ani nevie dostatočne zvládnuť sama, pričom hrozí, že v dôsledku toho by mohla byť ukrátená na svojich právach. Zároveň právna konštrukcia obligatórneho právneho zastúpenia dovolateľa v dovolacom konaní vychádza zo skutočnosti, že jediným (všeobecným) súdom oprávneným rozhodovať o dovolaní je najvyšší súd. Na to, aby najvyšší súd mohol dovolacie konanie uskutočniť a o dovolaní rozhodnúť v primeranej dobe, treba eliminovať nekvalifikované dovolania, ktoré by neprimeraným spôsobom zaťažovali dovolací súd. Možno teda ustáliť, že zmyslom a účelom obligatórneho zastúpenia advokátom – obhajcom v dovolacom konaní je poskytnutie kvalifikovanej právnej pomoci a ochrany práv dovolateľa v organickom spojení s vytvorením podmienok na poskytnutie tejto pomoci v primeranej dobe zodpovedajúcej požiadavkám spravodlivého procesu. V posudzovanom prípade najvyšší súd odmietol podanie navrhovateľa pre nesplnenie požiadavky povinného zastúpenia v dovolacom konaní za okolností, že sťažovateľ v dôsledku odlišného výkladu prvostupňového súdu bol zastúpený ustanoveným kvalifikovaným odborníkom, ktorý v jeho mene vypracoval a podal dovolanie na príslušný súd a naplnil tým účel obligatórneho zastúpenia dovolateľa advokátom.

Vychádzajúc z uvedeného ústavný súd v tomto konaní posudzoval, či bol výklad (a následná aplikácia) § 373 ods. 1 Trestného poriadku, ktorý v sťažovateľom namietanom

uznesení uplatnil najvyšší súd, z ústavného hľadiska akceptovateľný a udržateľný. Ústavný súd pritom vychádzal zo svojej konštantnej judikatúry, podľa ktorej základnému právu na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy, ako aj právu na spravodlivé súdne konanie môže zodpovedať len ústavne konformný výklad a tiež ústavne súladná aplikácia príslušných právnych noriem (m. m. I. ÚS 24/00 alebo IV. ÚS 77/02). V tejto súvislosti považoval ústavný súd za potrebné poukázať tiež na svoj ustálený právny názor, podľa ktorého zo zásady ústavne konformného výkladu vyplýva aj požiadavka, aby v prípadoch, ak pri uplatnení štandardných metód výkladu prichádzajú do úvahy rôzne výklady súvisiacich právnych noriem, bol uprednostnený ten, ktorý zabezpečí plnohodnotnú, resp. plnohodnotnejšiu realizáciu ústavou garantovaných práv fyzických alebo právnických osôb. Všetky orgány verejnej moci sú preto povinné v pochybnostiach vykladať právne normy v prospech realizácie ústavou (a tiež medzinárodnými zmluvami) garantovaných základných práv a slobôd (II. ÚS 148/06, m. m. tiež IV. ÚS 96/07, IV. ÚS 95/08).

Výklad § 373 ods. 1 Trestného poriadku vo vzťahu k požiadavke obligatórneho zastúpenia v dovolacom konaní, ktorý v danom prípade uplatnil najvyšší súd, považuje ústavný súd za neprimerane formalistický a neopodstatnene reštriktívny. V konkrétnych okolnostiach prípadu, z ktorých vyplýva, že sťažovateľ bol v dovolacom konaní zastúpený advokátom, nemožno pripustiť, aby najvyšší súd ako dovolací súd v namietanom rozhodnutí neakceptoval podanie dovolania advokátom, ktorý bol ustanovený opatrením prvostupňového súdu.

Na základe uvedeného ústavný súd dospel k záveru, že formalistická a v konkrétnych okolnostiach prípadu reštriktívna interpretácia § 373 ods. 1 Trestného poriadku uplatnená najvyšším súdom vo vzťahu k dovolaniu sťažovateľa nie je vzhľadom na požiadavky, ktoré garantuje právo na spravodlivé súdne konanie, z ústavného hľadiska akceptovateľná. Sťažovateľ splnil podmienku povinného právneho zastúpenia pre dovolacie konanie sp. zn. 5 Tdo 18/2009, a preto nebol dôvod na odmietnutie dovolacieho konania pre nesplnenie tejto podmienky konania o dovolaní v nesúlade s ústavou a dohovorom a došlo k porušeniu základných práv sťažovateľa zaručených čl. 46 ods. 1, čl. 47 ods. 2 a čl. 50 ods. 3 ústavy a práva zaručeného čl. 6 ods. 3 písm. c) dohovoru postupom a rozhodnutím najvyššieho súdu sp. zn. 5 Tdo 18/2009 z 19. augusta 2009...“.

32. Pokiaľ v zmysle uvedených záverov ústavného súdu (III. ÚS 79/2010) a predovšetkým § 373 ods. 3 Trestného poriadku v jeho novom znení je nepochybné, že dovolanie v trestnom konaní môže okrem advokáta všeobecnému súdu doručiť/podať aj obvinený, resp. iné bližšie uvedené osoby (s potrebou následnej reparácie nedostatku „kvalifikovanosti“, pozn.), potom už nijako nemôže obstať názor tvoriaci jadro argumentácie najvyššieho (dovolacieho) súdu v napadnutom rozhodnutí, že ani zákonom poznaná a súdom ustanovená lehota na odstránenie nedostatkov dovolania nesmie presiahnuť celkovú lehota na podanie dovolania (v okolnostiach danej veci 3 roky). Tento názor by obstál iba v prípade, ak by naďalej platil názor (čo nie je pravda), že samotný obvinený nemôže napísať a podať dovolanie v jeho prospech, ale môže to urobiť iba advokát. *Zo zákonnej dikcie ustanovenia § 370 ods. 1 druhej vety po bodkočiarku Trestného poriadku v aktuálnom znení vyplýva, že „[a]k sa dovolanie podáva v prospech obvineného, možno ho podať do troch rokov od doručenia rozhodnutia obvinenému“. Inak povedané, ústavno konformný výklad citovaného ustanovenia nemôže byť iný ako ten, že dovolanie je podané včas aj v prípade, ak ho v lehote 3 rokov od doručenia rozhodnutia obvinenému napíše a k súdu podá hoci i sám obvinený, resp. osoba uvedená v § 369 ods. 5 Trestného poriadku v aktuálnom znení.*

33. Ak je na uplatnenie alebo ochranu základného práva alebo slobody potrebné uskutočniť konanie pred orgánom verejnej moci, úloha štátu spočíva v zabezpečení takej právnej úpravy príslušného konania, ktorá v čo najširšom možnom rámci prihliadne aj na požiadavku účinnej ochrany základných práv a slobôd. V prípade, ak zákonodarca prejavil vôľu poskytnúť v dovolacom konaní korekciu nielen Trestným poriadkom vymedzených hmotnoprávných a procesnoprávných chýb pri realizácii trestnoprávnej represie, ale aj na to nadväzujúcej požiadavky ochrany tých základných práv a slobôd, ktoré môžu byť takýmito chybami dotknuté, je potrebné takúto požiadavku rešpektovať a aj cestou prednosti ústavne konformného výkladu zohľadniť v rozhodovacej činnosti príslušného orgánu verejnej moci v posudzovanom prípade najvyšším súdom. Ústavný súd teda uzatvára, že v posudzovanom prípade sa mal najvyšší súd s takouto požiadavkou zákonodarcu stotožniť a pri naplnení príslušných formálnych kategórií a súčasnom uplatnení tohto mimoriadneho opravného prostriedku sťažovateľom v rámci Trestným poriadkom danej trojročnej lehoty pristúpiť

k jeho posúdeniu, a to nielen cez prizmu sťažovateľovho podania (dovolania), ale tiež jeho kvalifikovanej (advokátovej) verzie.

34. Tým, že tak najvyšší súd v posudzovanom prípade nepostupoval, dopustil sa svojvoľnej interpretácie predovšetkým ustanovení § 370 a § 382 Trestného poriadku (aj v predošlom, aj v súčasnom období platnej právnej úpravy, pozn.) za súčasnej rezignácie aj k požiadavke ochrany základných práv a slobôd. Ústavnému súdu preto neostalo iné, ako vysloviť porušenie základného práva sťažovateľa na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy v spojení s právom na obhajobu podľa čl. 50 ods. 3 ústavy, ako aj práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru v spojení s právom na obhajobu podľa čl. 6 ods. 3 písm. b) a c) Trestného poriadku (bod 1 výroku).

35. Podľa čl. 127 ods. 2 ústavy ak ústavný súd vyhovie sťažnosti, svojím rozhodnutím vysloví, že právoplatným rozhodnutím, opatrením alebo iným zásahom boli porušené práva alebo slobody podľa odseku 1, a zruší také rozhodnutie, opatrenie alebo iný zásah... Podľa § 56 ods. 2 zákona o ústavnom súde ak sa základné právo alebo sloboda porušili rozhodnutím alebo opatrením, ústavný súd také rozhodnutie alebo opatrenie zruší. Podľa § 56 ods. 3 písm. b) zákona o ústavnom súde ak ústavný súd sťažnosti vyhovie, môže vrátiť vec na ďalšie konanie.

36. Sťažovateľ žiadal, aby ústavný súd zrušil uznesenie najvyššieho súdu sp. zn. 4 Tdo 51/2012 z 25. septembra 2012 a zároveň vrátil vec najvyššiemu súdu na ďalšie konanie. Ústavný súd berúc do úvahy citované ustanovenia zrušil uznesenie najvyššieho súdu sp. zn. 4 Tdo 51/2012 z 25. septembra 2012 a vec mu vrátil na ďalšie konanie (bod 2 výroku nálezu). V ďalšom postupe bude povinnosťou najvyššieho súdu riadiť sa právnym názorom ústavného súdu.

37. Ústavný súd nerozhodol podľa § 36 ods. 2 zákona o ústavnom súde o náhrade trov konania sťažovateľa, ktoré mu vznikli v súvislosti s jeho právnym zastupovaním advokátom v konaní pred ústavným súdom, keďže sťažovateľ si nárok na ich náhradu v konaní pred ústavným súdom neuplatnil.

38. Vzhľadom na čl. 133 ústavy, podľa ktorého proti rozhodnutiu ústavného súdu nemožno podať opravný prostriedok, treba pod právoplatnosťou rozhodnutia uvedenou vo výroku tohto rozhodnutia rozumieť jeho doručenie účastníkom konania.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 5. februára 2014